

Bjørnstjerne Bjørnson og Kvikne

Av Solveig Schärer Fregstad

Inger Elise og Peder Bjørnson kom til Kvikne som ferske prestefolk. Peder var nyutdannet prest, og Kvikne var hans første prestekall. Det er sagt at Kvikne var et noe ufredelig kall noe som for øvrig ikke stemmer helt med den attesten presten Schytte gav sine sognebørn i kallsboka. «Sognefolket er fremfor alt ædruligt, sædeligt og skikkelig folk, dog er der brukne potter i alle lande.» Men prestekallet var værhardt og fattigt, og bondesønnen Peder fikk nok bruk for både sin presteeksamen og sin erfaring som gardbruker. Fru Inger Elise var kjøpmannsdatter fra Kragerø, født Nordraak. For henne var det nok en stor overgang fra det klima og miljø hun var vant med.

Bjørnstjerne ble født på Bjørgan 8. desember 1832. Kort etter fødselen ble han alvorlig sjuk, og da det var langt til doktor, ble propritær Shildrup på Vollan tilkalt. På morens spørsmål om det «sto om livet», svarte Schildrup «Han dør ikke. Når denne gutten dør, blir det landesorg.» Om den samme Schildrup var synsk, vites ikke, men han fikk i alle fall rett.

Navnet Bjørnstjerne (opprinnelig uten - e) skal ha sin unfangelse på prestegårdstrappa hos Bull i Rendalen. Inger Elise og Peder sto der (under en overnatting) og beundret stjernehimlen - og stjernebildet «Den store Bjørn». Navnet Bjørn finnes i slekten til Peder, og stjernebildet ble så koblet inn, idéen slo ned i dem der. Slik ble han døpt Bjørnstjern Martinius - muligens også etter Martin Luther.

Gutten ble døpt i Kvikne kirke, hans mor bar ham selv til dåpen. Faddere var alle kviknedøler. Klokker Eirik Bratbost,

Bjørgan, Kvikne, med Bjørnsonbygningen midt i bildet, statsmuseum fra 1984

Morten Graneng, Kristoffer J. Støen, Jomfru Sofie Grøntvedt og Jomfru Schiødt.

Og så vokste vesle Bjørnstjerne opp i gardsmiljøet på Bjørgan, i lek med Blakken, katten og grisen og i nær kontakt med tjenestefolk og bygdefolk som kom til prestegarden for å treffe presten. Lekekamerater på hans alder var det vel mindre av, men han og Hans Ween traff hverandre av og til, og lekte sammen. Blakken var hans trofaste følgesvenn. Grisen svarte til navnet sitt, syntes vesle Bjørnstjerne – den åt så stygt. I all stillhet «lånte» han en av sine mors sølvskjeer og forsøkte lære grisen gode spisevaner. Resultatet ble sjølsagt ei ødelagt skje! En stor begivenhet var når man skulle bort i besøk. Især til Vollan, da ble det båtskyss over elva. Katten fikk være med i båten, Blakken kom over av seg sjøl ganske greit – men grisen la på svøm!

Om vinteren sto Bjørnstjerne ved vinduet og så med lengsel ned på den samme elva, hvor det var en del trafikk. Av og til

kom det samer kjørende med reinsdyr, og det var et kjærkomment avbrekk i hverdagen når de også besøkte Bjørgan. Nå kunne det ellers gå hardt for seg under besøk på prestens kontor. Bjørnstjerne forteller i «Blakken» om hvordan hans far kastet ut bygdens slåsskjempe derfra. Nå skal det føyes til at det var vinter, og trappa opp til kontoret var nyvasket!!

Det renner ei fjellelv, Svergja, litt sør for Bjørgan. Et fasinerende sted for en eventyrlysten gutt-pjokk. Ur og stein, og en høy foss, Kvalfossen. Spennende å sitte på kanten og kaste pinner i vannet, og se disse bli hvirvlet utfor. Presten nedla forbud mot enhver lek her, men dette var for morsomt, Bjørnstjerne snek seg avgårde igjen. Enden ble at faren knep ham på fersk gjerning nok en gang, og dyppet ham under i vannet til gutten lovet «aldri mer». Med tanke på denne hendelsen skal Bjørnstjerne ha skrevet «Herre, tag i din sterke hånd....»

Men Bjørnstjerne beundret sin far, bl.a. for hans styrke. Da

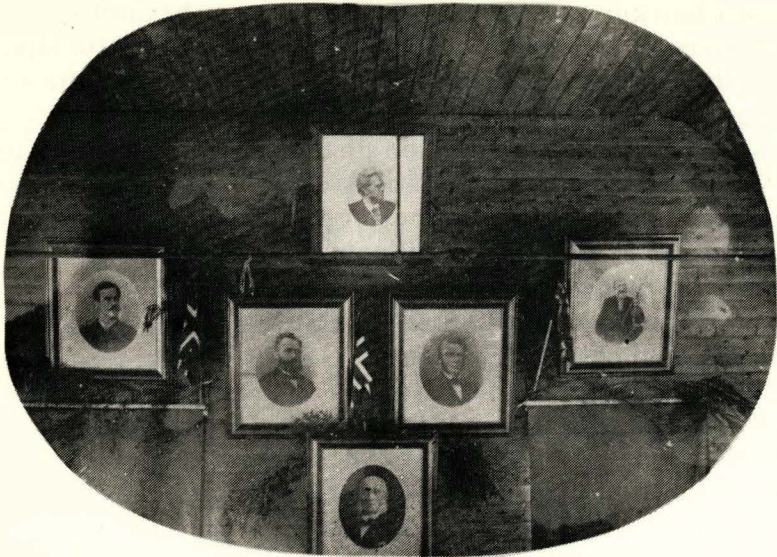
Stua i Bjørnsonbygningen. Bysta er laget av B. Bergslien og gitt til Bjørgan av Bjørnson.

presten sjøl trakk plogen, sto gutten ved siden av, med store øyne «hvor sterk du er far» Hvorpå faren sa: «Nei, jeg er ikke sterk, men far min - han var sterk han.» Og står du på tunet på Bjørgan og ser mot «Storkleiva» - ja, så kan du forstå hvorfor Bjørnstjerne skrev «Undrer meg på».

Tiden som barn på Kvikne tok slutt. Peder Bjørnson fikk Nesset prestekall i 1837, og det ble oppbrudd fra Bjørgan. Dette var spennende - det ventet bl.a. nye klær i Trondheim. Og barnejenta fra Kvikne, Marit Grøtli, fulgte med. (Hun ble senere gift Nerland, og er bl.a. nevnt i Asbjørn Øveraas' bok «I Bjørnsons fotefar.») Blakken ble også med. Han ble en stor og vidkjent hest, som også sloss med bjørnen, og kom seirende ut av det.

Neste gang vi støter på Bjørnson i Kvikne er i 1869. Da var han der på et lengre besøk. Han bodde hos presten Schult på Moen.

Bjørgan vart solgt som prestegård 1860 og Moen ble den nye. Bjørnstjerne var svært betatt av prestefrua Kari Schult. Han brukte henne senere som modell for Ragni i «På Guds veje». Hun var et sjarmerende, kultivert og musikalsk menneske, som på mange måter ble underkjent, hevdet Bjørnson. Her traff han også Anders Reitan, og det ble opptakten til et vennskap som varte helt til Reitan's alfor tidlige død. Det var til Reitan's begravelse at Bjørnstjerne skrev «Hans store, milde øyne lo mot folket og mot landet.» Anders Reitan spilte «Bruremarsj fra Kvikne» for Bjørnstjerne en kveld de var i selskap hos lensmann Toresen på Ulset. Bjørnstjerne ble så begeistret at han spratt opp og ropte «Denne skal jeg sannelig ta med i min fortelling.» Han skrev da på «Brudeslätten». Og det er ikke tvil - for oss som kan bruremarsjen, ordene «spil oss frem - vi har hast du og jeg,» stemmer med melodien. Han besøkte Vollan, og beundret det nybygde kapellet. Likedan Støa og Bubakken. Han traff igjen Hans H. Ween oppe på Bjørgan, og fulgte ham på vei hjem, og han holdt tale i skolen på Plassen, om et besøk i Roma. Hans folkeeventyr derimot, ble mottatt med blandede følelser, man var midt oppe i den såkalte «lesebokstriden.»

Fra gamle Bjørklund, Kvikne, med Bjørnstjerne Bjørnson øverst blant gjeve kviknedøler.

I 1897 besøkte Bjørnstjerne Kvikne for siste gang. Han kom fra Trondhjem, hvor han hadde holdt sitt store foredrag på Ilevollene. På Kvikne ville han *ikke* holde noe politisk foredrag. «De karske have ikke legen behov - men de som have ondt. Forresten så er dere vel venstrefolk alle her på Kvikne!!» sa han. Men han skrev i gjesteboka på Bjørgan. Helge Væringsåsen hadde allerede da besørget innkjøpt gjestebok, og den ble senere utlagt til bruk ved 100 årsjubileet i 1932. For øvrig besøkte han Kvikne kirke, hvor han ville kjøpe døpefatet. Det var han døpt i, og det måtte han ha. Karoline fikk heldigvis avverget dette. Hennes replikk «Kjære Bjørnstjerne, det kan jo være flere bra folk som er døpt i dette,» vakte gjenklang hos Bjørnstjerne, og han bøyde seg for det.

Bjørnstjerne var ikke så ofte på Kvikne, men han husket sin barndoms bygd. I brev fra 1900 skriver han til Ingrid Scärer på Bjørgan «å kunne jeg ennu en gang nå dit op!» Han skriver

også at han kunne tenke seg å støtte opp om en bevarelse av sitt fødehjem - i brev av 1904. Men han døde jo da i 1910. Huset ble allikevel bevart, og står i dag stort sett uforandret fra den gang.

Kviknedølene viste Bjørnson sin takk og respekt ved reising av det 8-9 tonn tunge minnesmerket som ble slept opp bakkene i 1932. Bautaen står der, og bronserelieff av Wilhelm Rasmussen skuer utover Kviknebygda og Storkleiva - i taus ro! Og bjørkene som presten Peder Bjørnson plantet i 1833 suser ved siden - og er «furet, værbit.»